

Handläggare
Hillevi Andersson
Telefon: 08- 508 22 329

Till
Hägerstens-Liljeholmens
stadsdelsnämnd
2017-06-15

Kvalificerad välfärdsbrottslighet - förebygga, förhindra, upptäcka och beivra (SOU 2017:37)

Yttrande till Kommunstyrelsen

Förvaltningens förslag till beslut

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd godkänner och överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen till Kommunstyrelsen.

Anders Carstorp
stadsdelsdirektör

Toni Mellblom
avdelningschef

Sammanfattning

På uppdrag av regeringen har en särskilt tillsatt utredare fått i uppdrag att göra en översyn av välfärdsstatens förmåga att stå emot organiserad och systematisk ekonomisk brottslighet. Uppdraget mynnade ut i en mängd förslag på åtgärder för att motverka bidragsbrottslighet.

Förvaltningen är i stort positiv till de förslag som lämnats inom ramen för utredningen. Förslagen på förändringar som lyfts i betänkandet berör endast till viss del socialtjänstens verksamhetsområde. Förvaltningen bedömer att en generell förstärkt kontroll i välfärdssystemen, främst vad gäller uppgifter som ligger till grund för beslut om ersättningar, även kommer att påverka socialtjänsten positivt i frågan om rättssäker handläggning och minskad risk för felaktiga utbetalningar.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts vid avdelningen för social omsorg. Information till de fackliga organisationerna lämnas vid förvaltningsgrupp den 7 juni och till rådet för funktionshinderfrågor den 8 juni.

Bakgrund

Regeringen beslutade i september 2015 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av välfärdsstatens förmåga att stå emot organiserad och systematisk ekonomisk brottslighet. Utredningen mynnade ut i betänkandet Kvalificerad välfärdsbrottslighet – förebygga, förhindra, upptäcka och beivra (SOU 2017:37) som har skickats på remiss till bland annat Stockholms stad.

Ärendet

Uppdraget med översynen innefattar i stort en kartläggning av den ekonomiska brottsligheten som riktas mot välfärdssystemen samt en identifiering av riskfaktorer i de system som är mest brottsutsatta. Vidare har uppdraget innefattat en översyn av uppföljning och kontroll av de brottsutsatta myndigheterna samt en analys av de brottsbekämpande myndigheternas förutsättningar att utreda och ingripa mot brottsligheten. Utredningen har utöver ovanstående haft i uppgift att föreslå åtgärder.

Kartläggningen av brottsligheten visar på att samtliga utbetalande aktörer som ingått i kartläggningen (Arbetsförmedlingen, arbetslöshetskassor, CSN, Försäkringskassan, kommuner, länsstyrelser, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten och Skatteverket) är utsatta för kvalificerad välfärdsbrottslighet i varierad grad. Ett övergripande kännetecken på den kvalificerade välfärdsbrottsligheten är att den inriktar sig på de svagare punkterna där uppgifter inte kontrolleras i tillräcklig omfattning.

Kartläggningen uppmärksammar i huvudsak två olika förfaranden av bidragsbrott gentemot kommunerna. Ett förfarande handlar om att personer döljer inkomster vid ansökan om ekonomiskt bistånd. Det andra förfarandet handlar om att personer uppger för höga hyreskostnader i sin ansökan om ekonomiskt bistånd, ofta beroende på att personen inte uppgett att denna har en sambo eller inneboende och således beviljats ett högre bistånd för hyreskostnad än vad som är riktigt. Det förekommer också förfalskningar vad gäller kontoutdrag i samband med ansökan om ekonomiskt bistånd.

Utredningen lyfter fram tre övergripande riskfaktorer i de utsatta välfärdssystemen som är angelägna att motverka i syfte att förhindra brottsligheten:

- Uppgifter i de register som har betydelse för utbetalningar av myndigheter speglar inte verkliga förhållanden, framförallt gäller detta uppgifter som är registrerade i folkbokföringen.
- De utbetalande myndigheternas förutsättningar för att inhämta och kontrollera lämnade uppgifter är inte ändamålsenliga, vilket riskerar felaktiga utbetalningar då beslut om ersättningar fattas på felaktiga beslutsunderlag.
- De brottsbekämpande myndigheterna har inte de förutsättningar som är nödvändiga för att brott mot välfärdssystemet ska kunna utredas och beivras i tillräcklig omfattning.

Utredningen lämnar bland annat följande åtgärdsförslag:

- Minska antalet utfärdare av identitetshandlingar och koncentrera ansvaret för utfärdande till en myndighet.
- Transportstyrelsen får i uppdrag att se över sina rutiner vid utlämnande av körkort.
- Skatteverket ges möjlighet att avregistrera personnummer från folkbokföringen som den registrerade uppgiften är felaktig.
- Skatteverket ges i uppdrag att fram standardiserat intyg med uppgifter om arbetsförhållanden, så kallat arbetsbevis.
- Direktåtkomst till uppgifter mellan myndigheter medges i högre grad än vad som är tillåtet idag.
- Underrättelseskyldigheten enligt folkbokföringsförordningen utvidgas väsentligt på så sätt att samtliga myndigheter och kommuner ska underrätta Skatteverket så snart det finns anledning att anta att en registrerad uppgift i folkbokföringen är felaktig.
- Skatteverkets folkbokföringsverksamhet ges möjlighet att göra besök på den adress där den enskilde är eller kan antas vara bosatt.
- Ett folkbokföringsbrott införs för att markera allvaret med att lämna oriktiga uppgifter.
- Förutsättningarna för en gemensam förfarandelag vid handläggning av utbetalningsärenden utreds i syfte att de utbetalande aktörerna får ett mer enhetligt regelverk när det gäller att kontrollera uppgifter som ligger till grund för beslut om utbetalningar.

- Underrättelseskyldigheten vid felaktiga utbetalningar av välfärdssystemet utvidgas till att även gälla bland annat kommunernas socialnämnder.
- Migrationsverket ges möjlighet att återkräva felaktigt utbetalt bistånd.
- Utbetalning av lönegaranti flyttas från länsstyrelserna till Skatteverket.
- Försäkringskassans möjligheter att inhämta försäkringsmedicinska utredningar förbättras, exempelvis gällande assistansersättningen.
- Försäkringskassan ges utökade möjligheter att inhämta uppgifter om juridiska personer när det gäller förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av socialförsäkringsbanken.
- Utökade möjligheter för Försäkringskassan att inhämta uppgifter gällande dels namngiven person och dels juridisk person från banker och andra penninginrättningar när det gäller förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av socialförsäkringsbanken.
- Arbetsförmedlingen får möjlighet att begära uppgifter om såväl fysiska som juridiska personer samt uppgifter från banker när det gäller olika arbetsmarknadspolitiska stöd.
- En ny enhet för utredning av bidragsbrott inrättas hos Försäkringskassan.
- Mål om brott mot bidragsbrottslagen ska i fortsättningen handläggas vid Ekobrottsmyndigheten.
- Straffet för grovt bidragsbrott skärps till max 6 år och bidragsbrottslagen utvidgas till att också omfatta utbetalningar till bland annat juridiska personer.
- Utredningen bedömer att det finns stora fördelar med att samordna utbetalningar från välfärdssystemen och föreslår att regeringen utreder frågan om en samordnad statlig utbetalningsfunktion med kombinerad förstärkt utbetalningskontroll vidare.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen är i stort positiv till de förslag som lämnats i syfte att motverka välfärdsbrottsligheten. Förslagen på förändringar som lyfts i betänkandet berör endast till viss del socialtjänstens verksamhetsområde. Förvaltningen bedömer att en generell förstärkt kontroll i välfärdssystemen, främst vad gäller uppgifter som ligger till grund för beslut om ersättningar, även kommer att påverka socialtjänsten positivt i frågan om rättssäker handläggning och minskad risk för felaktiga utbetalningar. Förslag som särskilt

bedöms ha positiv effekt på socialtjänstens arbete mot bidragsbrottslighet är skärpt kontroll av folkbokföring och utökad möjlighet till kontroll av uppgifter gällande ekonomiska förutsättningar gällande både enskilda och juridiska personer vid Försäkringskassan och Skatteverket.

Förslaget att förbättra Försäkringskassans möjligheter att inhämta försäkringsmedicinska utredningar torde öka rättssäkerheten inom assistansområdet både vid Försäkringskassan och vid kommunerna. Idag finns inga standardiserade försäkringsmedicinska utredningar utan Försäkringskassan fattar beslut med stöd av bland annat läkarintyg samt utredning av socialtjänst och skola. Betänkandet lyfter att det förekommer att beslut om assistans fattas på intyg från läkare som är avsedda för bedömning av arbetsförmåga samt att det ibland också förekommer att läkarintygen är utfärdade av läkare som är anlitade av assistansföretag. Betänkandet poängterar således behovet av att Försäkringskassan inhämtar oberoende försäkringsmedicinska utredningar i de fall de anses nödvändigt. Försäkringskassan föreslås utveckla särskilda läkarintyg och utredningsverktyg för de som ansöker om assistansersättning i syfte att dels upptäcka missbruk av ersättning och dels bidra till en mer korrekt bedömning av hjälpbehovet. Otillräckliga underlag kan leda till felaktiga beslut om hjälpbehovets omfattning och kan innebära att den enskilde beviljas ersättning för ett hjälpbehov som är antingen mer eller mindre omfattande än vad det är i verkligheten. Standardiserade försäkringsmedicinska utredningar bör även ge positiva effekter på kommunernas handläggning av assistans och bidra till en mer rättssäker handläggning och likställighet i bedömningarna mellan och inom kommunerna.

Förvaltningen anser att förslaget att även kommunernas socialnämnder ska omfattas av underrättelseskyldigheten gällande misstanke om felaktig utbetalning är positivt. Förvaltningen delar betänkandets ifrågasättande av tidigare bedömning att socialtjänsterna inte bör omfattas med anledning av att förtroendesituationen mellan socialtjänsten och den enskilde försämras om en underrättelseskyldighet införs. Förtroendesituationen mellan socialtjänst och den enskilde handlar enligt förvaltningens mening till stor del om att handläggning av utbetalningen av ersättningar är rättssäker och fattas på riktiga grunder i alla led. Förvaltningen menar att det är av stor vikt att myndigheter bistår varandra för att upptäcka och förebygga felaktiga utbetalningar och öka effektivitet i det gemensamma arbetet att motverka bidragsbrott.

Förvaltningen är positiv till att regeringen föreslår att vidare utreda en gemensam förfarandelag för utbetalningar från välfärdssystemen då graden av kontroll varierar mellan myndigheter som påverkar effektiviteten. Kartläggningen av bidragsbrottsligheten omfattning och karaktär inom kommunerna visade på att det bland annat förekommer att kontoutdrag som ligger till grund för beslut om ekonomiskt bistånd manipuleras. Förvaltningen anser således att den föreslagna utredningen bör undersöka förutsättningarna för kommunernas socialnämnder att motverka denna typ av bidragsbrottslighet.

Förvaltningen föreslår att Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd godkänner och överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen till Kommunstyrelsen.

Bilaga

Remissunderlaget finns att läsa på www.insynsverige.se/stockholm under Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd, sammanträde 15 juni 2017.